

I ma li demokratija šansu u Srbiji u 2022? Izveštaj Fridom hausa samo je podsticaj da ovo pitanje postavimo sada.

Završeni su izbori, ali pobednici nisu slavili, desničarska opozicija je u uzletu, građanska opozicija se trudila da opravda izostanak očekivanih rezultata. Ostaje da se analizira gde su pojedine izborne kampanje, poruke i lideri bili uspešni, a gde su podbacili, s tim što sada, za razliku od prethodnih izbornih ciklusa kad je beležila apsolutnu pobedu i SNS treba da razmotri razloge svog slabijeg rezultata na parlamentarnim i beogradskim izborima – odsustvo apsolutne i jasne većine za SNS mora biti upozoravajući znak za budućnost.

Otpočeo je uobičajeni interregnum do formiranja nove vlade za koju, čini se, postoji nekoliko mogućih scenarija. Koji će biti izabran, odlučiće predsednik Srbije, koji je i jedini pobednik proteklih izbora, sviđalo se to kome ili ne.

ODLUKA I INTERESI: Iako na prvi pogled sve izgleda slično kao i toliko puta od 2012, situacija je mnogo drugačija, kako zbog promena na partijskoj sceni Srbije, tako još mnogo više zbog međunarodnih okolnosti. Ruski napad na Ukrajinu i zajednička reakcija SAD i EU kroz uvođenje sankcija Rusiji i upućivanje finansijske i vojne pomoći Ukrajini, uz poziv upućen svim evropskim državama koje imaju aspiracije za članstvo u EU da se ovakvoj politici zapadnih zemalja pridruže, pred Srbiju stavlja izazove na koje će morati da odgovori. Da li će se Srbija priključiti politici Zapada prema Rusiji? Kao i za pitanje ko će činiti novu vladu i odgovor na ovo pitanje zna predsednik Srbije.

Srbiju poslednjih nedelja posećuje veliki broj stranih dužnosnika, počev od ministarke spoljnih poslova Nemačke, zamenice državnog sekretara SAD, američkih senatora. Od početka rata u Ukrajini, predsednik Srbije razgovara sa inostranim predsednicima država i vlada o poziciji Srbije, sankcijama, energetskim prilika-

Vreme iskušenja i za vlast i za opoziciju

Kriza demokratskih institucija postoji i u nekim članicama EU i, uz rat u Ukrajini i narušavanje međunarodnog prava, može biti podsticaj za jačanje autoritarnih tendencija kod nas, uz narativ o očuvanju stabilnosti i bezbednosti. Međutim, šansa za demokratiju će opstati i verovatno biti ojačana ako se Srbija usaglasi s politikom Unije

Piše: **Nataša Vučković**

U raspletu događaja uloga malih zemalja poput Srbije će biti neprimetna, ali je ključno pitanje kako pragmatičnim političkim odlukama očuvati nacionalne i državne interese

ma, u kojoj meri čuje direktne ili indirektno pritiske – to on najbolje zna. Jer, iako se o pritiscima ne govori javno, možemo zamisliti šta bi sve moglo biti na agendi SAD i EU ako bi Srbija odbila da se stavi na njihovu stranu. Pred njim i pred tehničkom vladom su velike odluke koje će umnogome opredeliti budućnost Srbije, kako u ovom ratnom trenutku, tako i posleratnom svetu koji, to je sigurno, bar za evropski kontinent – neće biti isti.

U raspletu događaja, uloga malih zemalja poput Srbije će biti neprimetna, ali je ključno pitanje kako pragmatičnim političkim odlukama očuvati nacionalne i državne interese.

REALNE TEŠKOĆE: Unutrašnje političke prilike, kosovski problem i javno mnjenje ne idu na ruku pridruživanju Srbije stavu EU i SAD. Nedavno je objavljeno istraživanje Ipsosa o smanjenoj podršci građana za članstvo u EU. Ojačani glas desničarskih parti-

ja koje su izrazito protiv evropske integracije Srbije i antiruskih mera, kao i biračko telo SNS-a koje je većinom indiferentno prema EU, a tradicionalno naklonjeno narativu srpsko-ruskog bratstva i odbrani Kosova, glavne su tačke otpora. S druge strane, energetska i ekonomska pitanja koja se otvaraju pridruživanjem Srbije politici SAD i EU, realne su teškoće za koja se moraju naći rešenja pre nego se takva odluka donese. Da odluka nije laka, slažu se i oni koji iščekuju i podržavaju kurs koji će Srbiju orijentisati ka zapadu, ali znaju da je ona nužna i da Srbija ne može u ovoj situaciji ostati izolovano ostrvo u Evropi. Ako su tačke otpora, jasno vidljive, prepoznatljive i glasne, to se, međutim, ne može reći za ovu drugu grupu. Nejasni su i slabo čujni stavovi tzv. građanskih opozicionih političkih partija, prostor je ostavljen stručnjacima i civilnom društvu.

Neki političari opravdano ukazuju na to da opozicija nema dovoljno saznanja o svim elementima koji su nužni za donošenje odluke. I stvarno, ako pogledamo politički proces u evropskim zemljama, videćemo da se o politici prema Ukrajini i Rusiji raspravlja u parlamentima, da je to glavna

politička tema i što je najvažnije – da se savezništva stvaraju mimo tradicionalnih partijskih podela i aktuelnih pozicija u vlasti i opoziciji. Jer, tamo postoje demokratske institucije, procedure i ozbiljna politička kultura koja uključuje dijalog vlasti i opozicije.

Vraćamo se na pitanje s početka – ima li demokratija šanse u Srbiji u 2022?

Pre svega, slika gotovo jednopartijskog parlamenta je promenjena što će se videti čim novi bude konstituisan. U parlament je ušlo jedanaest izbornih lista, poslaničkih grupa će biti više. Da li će se u parlamentu, kao centralnoj demokratskoj instituciji koja postavlja model ponašanja i za sve druge institucije, pa i medije, nastaviti sa otrovnim i diskvalifikujućim jezikom mržnje ili će se vežbati drugačiji politički dijalog? Nedavni pokušaj Aleksandra Vučića i Dragana Đilasa da susretom pošalju poruke o potrebi smanjenja visoke polarizacije u javnom mnjenju i na političkoj sceni koju karakteriše „verbalni građanski rat“, pored sve kritike koje je tom susretu uputila opozicija, daje osnova jednoj tankoj nadi da bi dijalog vlasti i opozicije mogao da se uspostavi. Kao i uvek, to najviše

zavisi od ponašanja vlasti i medija koje ona kontroliše, ali ne mnogo manje zavisi i od opozicije. Bilo bi dobro da o spoljnoj i evropskoj politici što pre počne razgovor u parlamentu.

Kriza demokratskih institucija postoji i u nekim članicama EU i uz rat u Ukrajini i narušavanje međunarodnog prava može biti podsticaj za jačanje autoritarnih tendencija kod nas, uz narativ o očuvanju stabilnosti i bezbednosti. Međutim, šansa za demokratiju će opstati i verovatno biti ojačana ako se Srbija usaglasi sa politikom Unije. Za očekivati je da će u tom slučaju dijalog EU i Srbije biti intenziviran, da će se verovatno otvoriti novi klasteri u pristupnim pregovorima, možda i novi fondovi za podršku reformama.

Opšte je mesto na međunarodnim forumima da je, nakon višegodišnjeg zastoja u procesu proširenja, ovo kritičan trenutak i za Zapadni Balkan čiju integraciju u Evropsku uniju treba ubrzati, uz smanjenje uticaja drugih međunarodnih aktera u regionu, pre svega Rusije i Kine. Tada bi i transformaciona moć EU u procesima demokratizacije i uspostavljanja vladavine prava bila uvećana, a

▲ EVIDENTAN PRITISAK: Predsednik Srbije sa američkim senatorima

vlast pod pritiskom da brže sprovedi reforme. Ukoliko Srbija propusti ovu priliku, a za to smo do sad bili veliki majstori, šanse za demokratiju će se smanjiti – vlast će, suočena sa posledicama, a bez obaveze da pokazuje svoj evropski lik, verovatno ojačati autoritarne crte režima, pozivi za više demokratije i vladavine prava izgubiće se u pokličima nacionalističkih i ultra desnih stranaka i pokreta, tabloidni mediji s lakoćom će produbiti svoj anti-zapadni i anti-demokratski narativ.

Ovo su vremena koja kušaju političko poštenje. Vlast će pokazati koliko je zaista posvećena ostvarenju strateškog opredeljenja da Srbija postane članica EU, ali sličan test prolazi i tzv. građanska opozicija. Ona treba da se jasno odredi prema ratu u Ukrajini, da podrži usaglašavanje sa politikom EU i SAD, jer ovo nije stranačka borba i predizborna kampanja, radi se o geopolitičkoj orijentaciji Srbije koja nadilazi oštre podele vlasti i opozicije. Ako Vučić uvede sankcije, podrška građanske opozicije biće potrebna i dobrodošla, što može mnogo uticati na normalizaciju političkog dijaloga u zemlji i o drugim pitanjima. Ako ne uvede sankcije, građanska opozicija može politički profitirati od jasnog evropskog stava čiji joj nedostatak dobar deo proevropskih birača prebacuje.

Tokom poslednje nedelje, svedoci smo da se menja ton u svim medijima, uključujući i tabloidne, o podršci Rusije Srbiji u suprotstavljanju nezavisnosti Kosova. Podsticaj je dala Putinova izjava o relevantnosti odluke Međunarodnog suda pravde o nezavisnosti Kosova, koja se tumači kao presedan i za slučaj Donbasa. Čini se da se ovih dana povlači linija promene politike. Ostaje da vidimo kako će se realizovati i ko će je podržati. A onda i na toj liniji braniti demokratiju i vladavinu prava, pre svega. **✚**

Autorka je izvršna direktorka Fondacije Centar za demokratiju